

POLSKA WSPÓŁPRACA ROZWOJOWA POST-2020. PLANY I WYZWANIA.

Katarzyna Zalas-Kamińska

Rok 2020 był ostatnim realizowanym w ramach planu wieloletniego współpracy rozwojowej na lata 2016-2020. Ze względu na trwającą na świecie pandemię COVID-19¹ był też okresem wyjątkowym dla wdrażania rządowego programu Polska Pomoc. Kontynuowano co prawda wiele z zaplanowanych wcześniej standardowych działań, ale część środków pomocowych przekierowano na rzecz walki z pandemią. W ramach współpracy międzynarodowej Polska zaangażowana była w realizację inicjatywy #TeamEurope², programu wspierającego kraje Afryki³ czy wpłaty do CERF⁴; w systemie wewnętrznym projekty NGOs wyłoniono tylko w jednym zamiast w kilku tradycyjnych konkursach grantowych, znaczącą modyfikację swoich działań wprowadziła też Fundacja Solidarności Międzynarodowej.

Jednocześnie, wraz z nowym wieloletnim planem po raz pierwszy obejmującym okres dłuższy niż pięć lat, tj. lata 2021-2030, pojawiły się nowe deklaracje i perspektywy dotyczące współpracy rozwojowej. Na rok 2022 zaplanowano drugi przegląd partnerski DAC OECD polskiej współpracy rozwojowej, co skłania do tego, by, po pierwsze, zająć się rekomendacji z pierwszego przeglądu⁵, a po drugie, by podjąć próbę wskazania wyzwań stojących przez wszystkimi podmiotami zaangażowanymi we współpracę rozwojową.

CZĘŚĆ I Polska oficjalna pomoc rozwojowa w roku 2020

WYSOKOŚĆ POMOCY

W 2020 Oficjalna Pomoc Rozwojowa (ang.: *Official Development Assistance* - ODA) wyniosła 3,23 mld zł, co zapewniło jej procentowy udział względem dochodu narodowego brutto na poziomie z roku poprzedniego (0,14% DNB). Wzorem lat ubiegłych większość środków przekazano kanałem

wielostronnym (73%), z czego najwięcej do budżetu Unii Europejskiej i na rzecz Europejskiego Funduszu Rozwoju (ang. European Development Fund - EDF). Z kolei większość pomocy dwustronnej (nieco ponad 500 mln zł, czyli ponad połowę całkowitej kwoty) przekazano na rzecz krajów Partnerstwa Wschodniego⁶. Dominującym typem udzielanego wsparcia ponownie były stypendia i dofinansowanie kosztów kształcenia, na co, w analizowanym roku, przeznaczono 56% pomocy dwustronnej⁷. Choć kwota wsparcia *stricto* projektowego była nieco wyższa niż rok wcześniej, to i tak stanowiła zaledwie 22%⁸.

KRAJE PRIORYTETOWE

W 2020 roku Polska Pomoc miała skoncentrować się na czterech krajach Partnerstwa Wschodniego: Białorusi, Ukrainie, Mołdawii i Gruzji, a także na państwach Afryki: Etiopii, Kenii, Senegal, Tanzanii i Ugandzie. Działania ukierunkowane były też na Bliski Wschód, w tym Liban, Palestynę i Afganistan. Jednak jedynie cztery z priorytetowych krajów (Ukraina, Białoruś, Liban, Tanzania) znalazły się na liście dziesięciu państw, które otrzymały największe wsparcie. Stosunkowo duże środki przeznaczone na rzecz Turcji wynikały przede wszystkim z wpłaty do Unijnego Instrumentu Pomocy dla Uchodźców - na ten cel przeznaczono ponad 39 mln zł, przy czym wartość całej pomocy humanitarnej w roku 2020 wyniosła około 74 mln zł; wsparcie dla Albanii związane było z wpłatą ponad 12 mln zł na rzecz służb ratowniczych po trzęsieniu ziemi, które miało miejsce w 2019 roku (wpłata przez UNDP). Mongolia pozostała wysoko na liście państw biorców w związku z kredytem udzielonym w ramach pomocy związanej, która, w analizowanym roku, stanowiła 7% pomocy dwustronnej (umowa o udzieleniu kredytu w pomocy związanej dotyczy także Tanzanii, Kenii i Ukrainy). Indie i Nigeria uczestniczyły w programach stypendialnych.

WSPÓŁPRACA Z SEKTOREM POZARZĄDOWYM

Pandemia nie zakłóciła przeprowadzenia *stricto* rządowych flagowych projektów Polskiej Pomocy takich, jak Akademia Administracji Publicznej Partnerstwa Wschodniego czy wspomniane już programy stypendialne (im. St. Banacha oraz im. I. Łukasiewicza). Kontynuowano również wsparcie dla telewizji Bielsat, przeznaczając na ten cel 17,3 mln zł⁹. Zmniejszono za to zaangażowanie sektora pozarządowego – było mniejsze niż w roku poprzednim i wyniosło zaledwie około 5% pomocy dwustronnej (ok. 40 mln zł).

Ze względu na pandemię odstąpiono od wyłonienia ofert projektowych w tradycyjnych konkursach przewidzianych, między innymi, dla organizacji pozarządowych. Nie zrealizowano następujących konkursów: Polska Pomoc Rozwojowa 2020, Wolontariat – Polska Pomoc, Edukacja Globalna. Nie odbył się też konkurs mający zapewnić NGOs wkłady własne na realizację projektów humanitarnych na Bliskim Wschodzie i w Afryce ze źródeł innych niż budżet RP. Przeprowadzono natomiast konkurs „Pomoc humanitarna i rozwojowa w odpowiedzi na pandemię COVID-19”. Wyłoniono w nim dziewięć projektów, na realizację których przeznaczono 6,7 mln zł. Działania przeprowadzono w Kenii i Tanzanii (Fundacja Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio), Ugandzie (Fundacja InnovAid), Libanie (PCPM, PAH), Palestynie (Caritas Polska), a także w trzech krajach Partnerstwa Wschodniego: Ukrainie (Fundacja Pomoc Maltańska – Maltańska Służba Medyczna), Białorusi (Caritas Polska) i Gruzji (PCPM). Dotyczyły one, między innymi, wyposażenia w sprzęt ochrony osobistej i respiratory. W ramach dodatkowych działań z zakresu pomocy humanitarnej, zleconych przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów, polskie organizacje pozarządowe zrealizowały również projekty w Syrii (PCPM), Jordanii (PMM) i Libanie (Fundacja im. Ojca Werenfrieda).

Kontynuowano realizację projektów modułowych z lat poprzednich, w tym, na przykład, przeprowadzony w Kenii przez Fundację Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej projekt związany z usprawnianiem systemu straży pożarnej i zarządzania kryzysowego, oraz zrealizowany przez Fundację Partners Polska projekt dotyczący wyrównywania szans edukacyjnych dzieci. Projekty dotyczyły również działań z zakresu pomocy humanitarnej (w tym na rzecz uchodźców) w Libanie, Jordanii i Irackim Kurdystanie, gdzie działały takie organizacje, jak: Polska Misja Medyczna, PCPM, Caritas Polska oraz Klub Inteligencji Katolickiej. Przeprowadzono także projekty modułowe dotyczące edukacji globalnej, w tym zorganizowano Międzynarodowy Festiwal Filmów Dokumentalnych HumanDOC.

Wysoką dotację otrzymała quasi-rządowa Fundacja Solidarności Międzynarodowej – na realizację programu „Wsparcie Demokracji 2020” przeznaczono ponad 27 mln zł (dla porównania w roku 2019 było to ponad 15 mln zł). Także i w tym przypadku pandemia wymusiła przekierowanie części środków projektowych na walkę z wirusem COVID-19. FSM koordynowała też akcję wysyłania konwojów pomocowych, między innymi, do Mołdawii, Gruzji, na Ukrainę i Białoruś¹⁰. Na działania Fundacji miała również wpływ sytuacja społeczna wywołana sfałszowanymi wyborami na Białorusi, co znalazło odzwierciedlenie w jej zaangażowaniu w rządowy program „Solidarni z Białorusią”.

CZĘŚĆ II Nowa perspektywa

Rok 2020 zakończył realizację drugiego wieloletniego planu współpracy rozwojowej. Kolejny rok przyniósł zaś nowe deklaracje i nową perspektywę dla programu Polska Pomoc:

- ▶ **Określenie priorytetów tematycznych w odniesieniu do Celów Zrównoważonego Rozwoju (CZR)**, uznanych przez Polskę za priorytetowe.

Wśród nich: dobre zdrowie i jakość życia (cel trzeci), dobra jakość edukacji (cel czwarty), czysta woda i warunki sanitarne (cel szósty), wzrost gospodarczy i godna praca (cel ósmy), mniej nierówności (cel dziesiąty), zrównoważone miasta i społeczności (cel jedenasty), działania w dziedzinie klimatu (cel trzynasty) oraz pokój, sprawiedliwość i silne instytucje (cel szesnasty).

- ▶ **Niewskazanie** w wieloletnim planie **dokładnej listy państw priorytetowych**, jak miało to miejsce w poprzednich planach.

Ograniczono się do wskazania, że będą to wybrane państwa Partnerstwa Wschodniego, a także kraje z regionu Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej i Afryki Subsaharyjskiej. Ich lista ma obejmować 10 krajów i uwzględniać państwa najmniej rozwinięte oraz te o średnim poziomie rozwoju.

- ▶ Zapowiedź tworzenia **strategii współpracy rozwojowej dla każdego państwa priorytetowego** Polskiej Pomocy.

Przyjęto, że ich przygotowywanie odbędzie się w szerokim partnerstwie krajowym, w odniesieniu do potrzeb nakreślonych przez państwo-biorcę, a także przy uwzględnieniu działań prowadzonych przez UE.

- ▶ Wskazanie **ochrony klimatu oraz równości szans kobiet i mężczyzn** jako priorytetów przekrojowych.

- ▶ Zapowiedź stworzenia **strategii dotyczącej edukacji globalnej** w Polsce.

- ▶ **Rozważenie utworzenia agencji wykonawczej** w polskim systemie współpracy rozwojowej.

- ▶ **Nacisk na włączanie sektora prywatnego** we współpracę rozwojową¹¹.

W deklaracjach zawartych w nowym wieloletnim planie można częściowo odnaleźć odpowiedź na rekomendacje DAC OECD z pierwszego przeglądu partnerskiego polskiej współpracy rozwojowej, dokonanego w 2016 roku, a opublikowanego w lutym 2017 roku¹². Zostało to również podkreślone w dokumencie z 2020 roku dotyczącym przeglądu śródkresowego OECD mającego na celu ocenę stopnia realizacji wydanych wcześniej rekomendacji¹³.

Uwagi OECD, skądinąd spójne z postulatami przedstawianymi w latach poprzednich przez Grupę Zagranica w raportach monitoringowych, dotyczyły głównie **niskiego poziomu ODA** oraz **niewystarczająco strategicznego podejścia do jej wielostronnego wymiaru**, a także zapewnienia niezbędnej **korelacji między polską polityką rozwojową a realizacją CZR**, w tym w odniesieniu do **polityki stypendialnej**. Podkreślano konieczność wzmocnienia **wysiłków podejmowanych na rzecz redukcji ubóstwa, zapewnienia równości płci**, tworzenia mechanizmów zapewniających **spójność polityki na rzecz rozwoju** oraz dążenia do **niewiązania pomocy dla krajów najmniej rozwiniętych**. Podkreślono także konieczność **zwiększenia wsparcia instytucjonalnego dla sektora pozarządowego**.

Polska kolejny raz potwierdziła deklarację o dążeniu do zwiększania ODA do poziomu 0,33% dochodu narodowego brutto najpóźniej do roku 2030. Tymczasem skala pomocy zamykająca okres realizacji wieloletniego planu na lata 2016-2020 utrzymała się na podobnym niskim poziomie, a brak strategii zwiększania ODA wzbudził uzasadnione obawy o wypełnienie zapisów deklaracji. Zakładając, że są one zbyt pochopne i dojdzie do wzrostu ODA, konieczne wydaje się zwerifikowanie, na ile współpraca wielostronna faktycznie przekładała się na priorytety polskiej polityki rozwojowej, a na ile takie możliwości stwarzają działania bilateralne, angażujące polskie podmioty i polskich obywateli oraz dające możliwość realizacji CZR wskazanych przez Polskę jako priorytetowe. Jest to istotne również w świetle planowanych strategii współpracy rozwojowej dla państw priorytetowych. Choć do końca 2021 roku nie powstał żaden tego typu dokument (pierwszy ma dotyczyć Gruzji), to – uznając deklaracje MSZ – obecnie trwają prace nad wdrożeniem tych rozwiązań.

Jak wskazano powyżej, w planie określono priorytety tematyczne Polskiej Pomocy w odniesieniu do Celów Zrównoważonego Rozwoju uznanych przez MSZ za priorytetowe.

Wskazanie to ma charakter ogólny i nie odnosi się do określonych w Agendzie 2030 zadań zmierzających do realizacji poszczególnych celów, stąd konieczne wydaje się przeprowadzenie szerszej analizy w tym zakresie. Tym bardziej, że jeśli wziąć pod uwagę politykę edukacyjno-stypendialną oraz stopień wdrażania celu czwartego, to jest on na stosunkowo wysokim poziomie, ale ogranicza się przede wszystkim do realizacji zadania 4.B¹⁴, które dotyczyło zwiększenia (do 2020 roku) liczby stypendiów dla obywateli krajów rozwijających się. Ponadto konieczna jest weryfikacja skuteczności – a tym samym zasadności – programów stypendialnych pod kątem tego, czy jest to forma pomocy faktycznie przyczyniająca się do rozwoju krajów partnerskich.

Podkreślono też, w perspektywie najbliższych lat, znaczenie realizacji CZR w zakresie eliminacji ubóstwa „we wszystkich formach i wymiarach”¹⁵. Znaczącą część wsparcia w tym obszarze Polska przekazała za pośrednictwem organizacji międzynarodowych, dzięki czemu jej wkład trafił m.in. do UNRWA, budżetu ogólnego ONZ czy Rady Europy; jako realizację celu pierwszego uznano również inicjatywy podejmowane w odpowiedzi na pandemię COVID-19¹⁶ w ramach akcji #Polonia4Neighbours koordynowanej przez polskie placówki dyplomatyczne w wielu miejscach na świecie. Przy wciąż niskim poziomie ODA, rozproszenie działań na rzecz eliminacji ubóstwa nie pozwoli w dłuższej perspektywie wykazać efektów wysiłków podejmowanych przez Polskę w tym obszarze.

Równość szans kobiet i mężczyzn wprowadzono jako jeden, obok ochrony klimatu, z priorytetów przekrojowych Polskiej Pomocy. W obu przypadkach statystyki pokazują jednak minimalne zaangażowanie w te obszary, a projekty dotyczące poprawy warunków życia kobiet w Gruzji czy zakupu sprzętu do badań przesiewowych w kierunku raka szyjki macicy w Senegalii nadal nie przynoszą wystarczających rezultatów. Co ciekawe, choć następstwa zmian klimatu uznano za zagrażające redukcji ubóstwa, to jednocześnie podkreślono konieczność uwzględniania możliwości i potrzeb państw, jeśli chodzi o włączanie się w działania na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatycznym. Wpisuje się to w trend upolityczniania kwestii klimatycznej, która – ku przerażeniu wielu aktywistów i naukowców – stała się kością politycznej niezgody zamiast przyczynkiem do ratowania Ziemi¹⁷.

Spójność polityki na rzecz rozwoju, podobnie jak kwestia redukcji ubóstwa i zachowania równości płci, została wskazana w raporcie dotyczącym stopnia realizacji CZR¹⁸ jako dziedzina posiadająca duże znaczenie. Dotychczas Polska skoncentrowała się na dwóch obszarach priorytetowych: wsparciu działań na rzecz systemu walki z nielegalnymi

przeptywami finansowymi (unikanie opodatkowania, pranie pieniędzy, nielegalny handel zagrożonymi gatunkami roślin i zwierząt) oraz upowszechnianiu i wdrażaniu standardów społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (CSR). Mimo postępów czynionych w wybranych obszarach, stosunkowo późno rozpoczęto prace w ramach kolejnych dziedzin. Dopiero w 2021 roku określono, że do obszarów priorytetowych dołączą dwa nowe: zrównoważone miasta oraz klimat.

Choć w planie na rok 2020 pojawiła się deklaracja, że „MSZ będzie dążyło do wypełniania rekomendacji DAC OECD dotyczącej niewiązania pomocy”¹⁹, to w sprawozdaniu z tego samego okresu znalazła się informacja o kontynuacji rozmów w sprawie zawarcia nowych umów kredytowych z Mjanmą, Senegalem i Wietnamem²⁰. Jak zauważono w czasie śródkresowego przeglądu DAC OECD, kredyty wiązane nadal wpływają na jakość polskiej pomocy dwustronnej i mimo deklaracji o wprowadzeniu przez Polskę zmian w polityce pożyczkowej, nie wpisują się w zalecenia DAC w sprawie warunków pomocy²¹.

Nowy wieloletni program zakłada podjęcie działań „zmierzających do tworzenia warunków do rozwoju potencjału organizacji pozarządowych w obszarze współpracy rozwojowej”²². Przeprowadzanie konkursów na tzw. wkłady własne NGOs, umożliwienie organizacji konkursów modułowych, a także możliwość konsultacji polityki rozwojowej sprzyjają rozbudowie tego potencjału. Jednocześnie udział sektora pozarządowego w realizacji projektów spada, co może negatywnie odbić się na jego aktywności w systemie polskiej współpracy rozwojowej. Ponadto, obawy części sektora pozarządowego budzi rosnąca rola Fundacji Solidarności Międzynarodowej, szczególnie jeśli to FSM miałyby być przygotowywana do roli agencji wykonawczej programu Polska Pomoc. Fundacja zdominowała działania projektowe podlegające sprawozdawczości do DAC OECD jako *donor country-based NGO*, co jest o tyle wątpliwe, że jako fundacja skarbu państwa jest podmiotem quasi-rządowym. Ponadto, mimo iż FSM angażuje polskie NGOs w realizację niektórych działań, to zakres tego zaangażowania nie jest duży w stosunku do działań własnych Fundacji (np. w 2021 roku FSM przeprowadziła tylko jeden konkurs dla organizacji pozarządowych dotyczący Białorusi). Z drugiej strony nie ulega wątpliwości, że funkcjonowanie przedstawicielstw FSM w Mołdawii, Gruzji i na Ukrainie pozwala rozwijać sieci kontaktów niezbędnych dla pomyślnej realizacji projektów oraz zwiększa możliwości szybkiego reagowania w przypadku sytuacji kryzysowych (jak w przypadku pandemii i/czy protestów społecznych w odpowiedzi na sfałszowane wybory i akcji „Solidarni

z Białorusią”). Z pewnością pojawiające się wątpliwości czy obawy mogłyby rozwiać partnerska debata i przedstawienie planów MSZ odnośnie do dalszej współpracy z sektorem pozarządowym.

CZĘŚĆ III Wyzwania

W 2022 roku odbędzie się drugi przegląd partnerski DAC OECD systemu polskiej współpracy rozwojowej. Będzie miał miejsce w tle wielu wyzwań stojących przed systemem polskiej ODA.

Jednym z nich będzie na pewno **umiejętność szybkiej reakcji na pojawiające się kryzysy i wyciągania wniosków z poprzednich sytuacji kryzysowych**. Pandemia COVID-19 pokazała dynamikę zmian w środowisku międzynarodowym na niespotykaną dotąd skalę. Kolejne kryzysy, które miały miejsce w 2021, jak choćby sytuacje w Afganistanie, po wyborach na Białorusi, a także na granicy polsko-białoruskiej, niosą szereg wyzwań dla współpracy rozwojowej, w tym konieczność posiadania umiejętności realizowania działań w sposób, który w jak najmniejszym stopniu zakłóci osiągnięte już cele oraz zapewni właściwe wsparcie – w ramach koncepcji komunikacji kryzysowej – dla osób zagrożonych ze względu na współpracę z państwami zachodnimi.

Ponadto pytania o to, co poszło/idzie nie tak, a odnoszące się zarówno do wydarzeń w Afganistanie, jak i do sytuacji na Białorusi, muszą skłaniać do refleksji nad wyciąganiem wniosków z dotychczas prowadzonych działań pomocowych względem zagranicznych partnerów. W obu wspomnianych przypadkach Polska, podobnie zresztą jak inni donory, przekazywała spore wsparcie finansowe. Afganistan był państwem priorytetowym w latach 2012-2015. Zgodnie z wieloletnim planem 2016-2020 zastosowano wobec tego kraju „mechanizm przejściowy”, czyli powolne wygaszanie prowadzonych działań. Za pośrednictwem Ambasady RP w Nowym Delhi prowadzono tam projekt wsparcia dla afgańskiej administracji publicznej. W przypadku Białorusi, która jest państwem priorytetowym nieprzerwanie od 2006 roku, prowadzonych jest szereg kluczowych działań w dużym stopniu w udziałem sektora pozarządowego oraz Fundacji Solidarności Międzynarodowej. Jednak flagowym projektem pomocowym dla Białorusi jest telewizja Bielsat, na działalność której przeznaczane są dość duże nakłady finansowe. Rodzi się uzasadnione pytanie o **ewaluację przeprowadzonych działań pomocowych, także w odniesieniu do inicjatyw wdrożonych i/lub współfinansowanych w ww. miejscach przez innych donatorów**; ocena taka powinna mieć na celu

wyciągnięcie wniosków na przyszłość i zapobieganie kolejnym sytuacjom kryzysowym.

Zwiększenie dynamiki działań będzie z kolei wymagało weryfikacji systemu zarządzania polską współpracą rozwojową, czego załączki widać w **rozpatrywanej obecnie koncepcji utworzenia agencji wykonawczej**. Argumentem przemawiającym za przyjęciem takiego rozwiązania byłoby zwiększenie możliwości włączania się w różnego typu inicjatywy na rzecz zrównoważonego rozwoju, których realizacja – głównie z powodów instytucjonalnych – jest obecnie niemożliwa, a która mogłaby przyczynić się do zwiększenia aktywności i stabilności prowadzonych działań. W przypadku możliwości pozyskiwania przez agencję środków finansowych z różnych źródeł, możliwe stałoby się sprostanie wyzwaniom przed którymi stoi sektor pozarządowy, a które często dotyczą braku finansowania działań podejmowanych w trybie pilnym lub które wynikają z odrzucenia propozycji ich finansowania przez MSZ ze względu na obowiązujące przepisy (konieczność przeprowadzania konkursów dla NGOs) lub niewystarczające środki (konieczność realizacji planów rocznych na podstawie wcześniej zaplanowanych środków, brak systemu finansowania projektów wieloletnich). Warto byłoby rozważyć powyższą koncepcję, przy założeniu, że agencja wykonawcza mogłaby wesprzeć działania zespołu medycznego PCPM w zakresie misji medycznych²³, czy zadania realizowane przez Fundację PAH w ramach pomocy humanitarnej w Jemenie²⁴. Służyłoby to również wzmocnieniu kapitału sektora pozarządowego, co wielokrotnie deklarowało MSZ.

Dużym wyzwaniem będzie zwiększenie nakładów na współpracę rozwojową, w tym przeanalizowanie proporcji między pomocą wielostronną a dwustronną. Istotne będzie uściślenie działań na rzecz państw priorytetowych, a także nieposzerzanie ich listy, jeśli nakłady finansowe nie będą rosły w znaczący sposób. Nowy plan daje możliwość dwukrotnej weryfikacji listy państw priorytetowych (w roku 2024 i 2027), ale zakłada też

rozszerzenie działań na inne obszary geograficzne. Podejście to znalazło już swoje odzwierciedlenie w planie współpracy rozwojowej na rok 2022. Wśród państw, względem których zaplanowano zwiększenie pomocy, znalazły się kraje Bałkanów Zachodnich: Albania, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Kosowo, Macedonia Północna, Serbia. Uzasadnieniem był nie tylko wyraz wsparcia dla ich aspiracji do członkostwa w UE i przeprowadzania krajowych reform instytucjonalnych²⁵, ale również kwestia bezpieczeństwa Unii Europejskiej²⁶. W ocenie Grupy Zagranica wymagane byłoby szersze uzasadnienie celów tego wsparcia, w tym ich odniesienia do priorytetowych dla Polski Celów Zrównoważonego Rozwoju. Przy nadal dość niskich nakładach na ODA istnieje zagrożenie rozproszenia działań pomocowych, a w konsekwencji zmniejszenie efektywności współpracy.

Niemale znaczenia dla systemu współpracy rozwojowej będzie miała koncepcja udzielanej przez Polskę pomocy humanitarnej, w tym dalsze losy umowy UE-Turcja. Od kilku lat znaczącą część polskiej pomocy humanitarnej stanowi wpłata na rzecz Unijnego Instrumentu Pomocy dla Uchodźców (w roku 2020 z 74 mln zł przeznaczono na ten cel 39 mln zł), ale druga transza tzw. Instrumentu Tureckiego ma zakończyć się w 2023 roku. Uwzględniając deklarację o konieczności uzupełniania się działań humanitarnych i projektów rozwojowych, możliwości finansowe wdrażania tej koncepcji są mało obiecujące. Pandemia COVID-19 pokazała też duży potencjał polskich podmiotów na bieżąco angażujących się we współpracę rozwojową, co również sugeruje zwiększenie współdziałania w tym obszarze. Szczególnie, że na wiele nieuniknionych wyzwań trzeba patrzeć w kategoriach rozwojowo-humanitarnych, a nie tylko z perspektywy rozwojowej bądź jedynie humanitarnej.

Jedno z największych wyzwań będzie też stanowiła **edukacja globalna**. Bez zwiększenia świadomości społeczeństw na temat współzależności świata i następstw rosnących nierówności, nie będzie możliwe prowadzenie skutecznych działań na rzecz

zrównoważonego rozwoju. Polska zadeklarowała przygotowanie dokumentu o charakterze operacyjno-strategicznym, który ma usystematyzować dotychczasowe działania i nakreślić plan ich realizacji w przyszłości. Jak dotąd działania z zakresu edukacji globalnej realizowano głównie we współpracy z sektorem pozarządowym. Należy tu podkreślić znaczącą rolę Fundacji Edukacja dla Demokracji (konkurs regrantingowy dla NGOs). W 2011 roku wypracowano porozumienie dotyczące edukacji globalnej w Polsce, zawarte przez MSZ, MEN i Grupę Zagranica. Określono w nim definicję edukacji globalnej. Z kolei w 2020 roku opublikowano raport dotyczący ewaluacji działań w obszarze edukacji globalnej oraz programu *Wolontariat – Polska Pomoc*. Wśród zawartych w nim rekomendacji znalazły się m.in.: konieczność podejmowania działań edukacyjnych o charakterze długofalowym, w tym podkreślenie miejsca edukacji globalnej w podstawie programowej oraz włączenie jej do programu studiów pedagogicznych; zasugerowano również opcjonalne łączenie projektów edukacyjnych z wolontariatem, w tym przywrócenie wyjazdów wolontariuszy do krajów Partnerstwa Wschodniego²⁷. Wszystkie te zagadnienia należy uznać za niezbędne w debacie nad przyszłością edukacji globalnej w Polsce, która wymaga długofalowego i całościowego podejścia opartego na zrozumieniu, czym jest globalne dobro wspólne.

Program *Solidarność dla rozwoju* to trzeci wieloletni program współpracy rozwojowej. Jeśli ma spełnić swoje założenia, czyli być głosem Polski w debacie na temat przyszłości świata oraz jej wkładem w realizację Celów Zrównoważonego Rozwoju, musi postawić na szerokie i odpowiedzialne partnerstwo oraz strategiczne i przemyślane działanie. Osiągnięcie tego z pewnością przyczyni się do wzmocnienia autorytetu Polski jako rzetelnego i odpowiedzialnego członka wspólnoty międzynarodowej, a Polacy będą postrzegani jako solidarni ambasadorowie zrównoważonego rozwoju.

Autorka:

Katarzyna Zalas-Kamińska, dr nauk społecznych, Zakład Badań nad Konfliktami i Przemocą Polityczną na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego, członek Rady Programowej Współpracy Rozwojowej 2020-2024.

Przypisy

- ¹ Za początek epidemii w Polsce uznaje się początek marca 2020, kiedy wykryto pierwszy przypadek zakażenia koronawirusem.
- ² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020JC0011&from=EN>, dostęp: 27.12.2021.
- ³ *EU: Africa The Post Crisis Journey – An online program to deal with the aftermath of the Covid-19.*
- ⁴ Centralny Fundusz ds. Pomocy w Sytuacjach Kryzysowych (CERF) Biura Narodów Zjednoczonych ds. Koordynacji Pomocy Humanitarnej (UN OCHA).
- ⁵ <https://www.oecd.org/dac/oecd-development-co-operation-peer-reviews-poland-2017-9789264268869-en.htm>, dostęp: 13.01.2022.
- ⁶ <https://www.gov.pl/web/polskapomoc/oda>, dostęp: 16.01.2022
- ⁷ Poza PW programami edukacyjno-stypendialnymi objęto m.in.: Angolę, Albanie, Bangladesz, Egipt, Etiopie, Ghanę, Indie, Indonezję, Irak, Iran, Jemen, Kazachstan, Kenię, Kolumbię, Meksyk, Mjanmę, Nigerię, Pakistan, Palestynę, Papuę-Nową Gwineę, Peru, Senegal, Tanzanię, Tadżykistan, Uzbekistan i Wietnam.
- ⁸ Wsparcie projektowe, czyli prowadzenie faktycznych projektów pomocowych o różnej tematyce w krajach priorytetowych, jest jedną z form wsparcia w ramach pomocy dwustronnej. Do pozostałych należą wspomniane już stypendia, kredyty pomocy wiązanej, koszty wsparcia uchodźców w kraju donatora, pomoc ekspercka czy wpłaty na rzecz programów instytucji międzynarodowych (tzw. pomoc dwustronna realizowana kanałem wielostronnym).
- ⁹ Włączając wkład własny TVP wsparcie dla tej inicjatywy wyniosło w 2020 roku ponad 40 mln PLN.
- ¹⁰ https://solidarityfund.pl/wp-content/uploads/2021/09/FSM_RAPORT-ROZCZNY-2020_PL_FIN.pdf,
- ¹¹ Solidarność dla rozwoju. Wieloletni program współpracy rozwojowej 2021-2030, MSZ, Warszawa, 2021, s. 8,
- ¹² <https://www.oecd.org/dac/oecd-development-co-operation-peer-reviews-poland-2017-9789264268869-en.htm>, dostęp: 27.12.2021.
- ¹³ <https://www.oecd.org/dac/peer-reviews/Poland-DAC-Mid-term-review-letter-2019.pdf>, dostęp: 27.12.2021.
- ¹⁴ <https://www.un.org.pl/cel4#>, dostęp: 27.12.2021.
- ¹⁵ Solidarność dla rozwoju. Wieloletni program współpracy rozwojowej 2021-2030, MSZ, Warszawa, 2021, s. 5.
- ¹⁶ <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/akcji-polonia4neighbours-i-dzialania-polonii-w-zwalczaniu-pandemii-koronawirusa-na-swiecie>, dostęp: 20.12.2021.
- ¹⁷ <https://www.isp.org.pl/pl/publikacje/czy-politycy-czuja-klimat>, dostęp: 20.12.2021.
- ¹⁸ Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce. Raport 2018, MSZ, Warszawa, 2018, s. 85.
- ¹⁹ [Plan współpracy rozwojowej na 2020 rok](#), MSZ, Warszawa 2020, s. 18.
- ²⁰ Sprawozdania organów administracji publicznej z realizacji zadań z zakresu współpracy rozwojowej w 2020 r., MSZ, Warszawa, 2021, s. 8.
- ²¹ Poland Development Co-operation Mid-term Review, 4 December, Warsaw, s. 3.
- ²² Solidarność dla rozwoju, s. 29.
- ²³ Odpowiedź MSZ na uwagi otrzymane w ramach konsultacji projektu Planu współpracy rozwojowej 2022, 19.11.2021, s. 12-13.
- ²⁴ Odpowiedź MSZ na uwagi otrzymane w ramach konsultacji projektu Planu współpracy rozwojowej 2020, 14.11.2019, s. 1.
- ²⁵ Plan współpracy rozwojowej w 2022, MSZ, Warszawa 2021, s. 5.
- ²⁶ Odpowiedź MSZ na uwagi otrzymane w ramach konsultacji projektu Planu współpracy rozwojowej 2022, 19.11.2021, s. 2. Zob.: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/konsultacje-projektu-planu-wspolpracy-rozwojowej-w-2022-roku>, dostęp: 20.01.2022.
- ²⁷ Ewaluacja polskiej współpracy rozwojowej: Program „Wolontariat Polska pomoc” i działania w obszarze edukacji globalnej. Raport końcowy, ECORYS Polska, s. 55-58.

Grupa Zagranica
grupa@zagranica.org.pl
www.zagranica.org.pl

Grupa Zagranica jest federacją organizacji pozarządowych zaangażowanych we współpracę rozwojową i wspieranie demokracji, w pomoc humanitarną i edukację globalną.

Więcej o współpracy rozwojowej można znaleźć na stronie internetowej Grupy Zagranica:

WWW.ZAGRANICA.ORG.PL